

Enskilda fiskevatten och landsbygdsutveckling

Sveriges Fiskevattenägareförbund vill redan i ett tidigt stadium få en dialog med den parlamentariska landsbygdskommittén i arbetet med en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder. Det är viktigt då kommittén i sitt delbetänkande 31/3 2016 ska analysera och utvärdera hur den förda politiken har påverkat landsbygdens utveckling och tillväxt.

Vi vill lyfta fram två avgörande faktorer som begränsar förutsättningarna att utveckla näringsverksamhet kring landsbygdens enskilda fiskevatten som produktionsmedel. Båda beror på politiska beslut längre tillbaka i tiden. Den ena faktorn är strandskyddet och dess utformning. Den andra är avsaknaden av lokal förvaltning utmed kusten, skärgården och de stora sjöarna.

I det följande utvecklar vi dessa båda begränsande faktorer och föreslår lösningar vilka skulle skapa förutsättningar för en fruktsam och harmoniskt utveckling av fisketurism och annan fiskerinäring som bedrivs utifrån landsbygdens enskilda fiskevatten. Vi avslutar med en kort presentation av vårt förbund och dess verksamhet.

I ett senare skede vill vi gärna utveckla våra ståndpunkter och förslag till lösningar vid ett möte med landsbygdskommittén.

Strandskyddet och fiskerinäring på landsbygden

Den första lagstiftningen om strandskydd tillkom 1950 och syftade till att trygga allmänhetens tillgång till ständer. Strandskyddslagstiftningen har sedan utvidgats 1975 och senast 1994 då dess syfte även kom att omfatta strändernas betydelse för den biologiska mångfalden. Strandskyddsbestämmelserna ingår idag i miljöbalkens kapitel om områdesskydd.

Det har runnit mycket vatten under broarna på landsbygden sedan mitten av 1900-talet. Nya, moderna näringar med bas i jord- och skogsfastigheternas enskilda vatten kräver nya lösningar och förutsättningar för att kunna utvecklas. Det är glädjande att regeringen nu har öppnat upp för att även strandskyddsfrågan får belysas inom ramen för landsbygdskommitténs arbete. Vi anser att detta är helt nödvändigt om en trovärdig sammanhållen landsbygds politik ska kunna skapas.

En levande landsbygd och ett uthålligt friluftsliv kräver ett fungerande näringsliv. Mark- och fiskevatten är landsbygdens produktionsmedel. Det är därför mycket viktigt att strandskyddets tillämpning inte hindrar etableringen och utveckling av småskaliga

landsbygdsnärningar såsom exempelvis vattenbruk och fisketurism. Landets unika vattenrikedom är vår stora potential för framtida landsbygdsnärningar och för att hålla liv i glesbygderna. Därför är rimliga strandskyddsregler så viktigt för landsbygden.

Sveriges Fiskevattenägareförbund kan visa många exempel där nuvarande strandskyddsregler försvårar och i många fall omöjliggör etablering och expansion av småskalig fisketurism på landsbygdsfastigheter. Trots att övriga förutsättningar finns i form av bra fiskevatten, goda och välvårdade fiskbestånd och inte minst brinnande entreprenörsanda (ett särtryck med reportage från vår tidskrift *Våra Fiskevatten* som belyser strandskyddet kontra fiskerinäring på landsbygden biläggs). Både fisketurismen och vattenbruket är utpekade av regeringen som landsbygdsnärningar som skall främjas och växa. Nationella strategier för utveckling av såväl fisketurismen som vattenbruket har tagits fram av Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten. Det är nödvändigt att nuvarande strandskyddsregler omarbetas så att initiativ kring småskalig fisketurism på landsbygden inte kvävs i sin linda.

Gårdsbaserad småskalig fisketurism förutsätter att gästerna erbjuds ett sjönära boende och serviceanordningar nära vattnet för att vara attraktiv på marknaden. Denna näringsverksamhet försvårar inte, utan förbättrar, tillgängligheten till ett berikande friluftsliv. Boende och serviceanläggningar nära vattnet gynnar friluftslivet, kanaliserar besökare och främjar levande landsbygd.

Sveriges Fiskevattenägareförbund anser att LIS-områdenas möjlighet att främja landsbygdsutveckling har stora inbyggda begränsningar. Det är omöjligt att i förväg planera var olika entreprenörsinitiativ, exempelvis inom fiske- och landsbygdsturism, skall blomma upp. Landsbygdsentreprenörer med lokal förankring utgår från den egna tillgången till mark och vatten. Det är enskilda entreprenörer som skapar livskraft på landsbygden. Skraddarsydda enskilda och unika lösningar, som inte kan planläggas i förväg av myndigheter, är receptet för utveckling och ett ökat entreprenörskap på landsbygden. Möjligen kan en mer flexibel hantering av LIS åstadkommas genom att exempelvis enbart ange generella kriterier och riktlinjer som specificeras i översiktsplanen eller i ett policydokument.

Sveriges Fiskevattenägareförbund föreslår en lagändring som innebär att gårdsbaserad fisketurism, som ny och modern fiskerinäring på landsbygden, och vattenbruk får samma lagstadgade undantag från strandskyddet som traditionellt yrkesfiske. Ett alternativ kan också vara att införa ett nytt särskilt skäl för dispens som berör näringsverksamhet baserat på enskilda fiskevatten.

Avsaknad av lokal förvaltning utmed kusten, skärgården och de stora sjöarna

Genom en lagändring 1985 blev handredskapsfisket fritt på enskilt vatten utmed ostkusten och i de stora sjöarna. Det fria handredskapsfisket infördes i en tidsanda som präglades av tron på outtömliga fiskeresurser och av att göra fritidsfisket fritt och tillgängligt för att främja allmänhetens rekreationsbehov. Frifiskereformen upplevdes av den fiskerättsägande kust- och skärgårdsbefolkningen som en grov konfiskation och kom i förlängningen att lägga en död hand över det lokala förvaltnings- och fiskevårdarbete som sedan urminnes tider bedrivits genom skärgårdsbyarnas försorg.

Frifiskereformen innebar i praktiken att staten tog över det ansvar för fiskevården som tidigare hade legat hos innehavarna av den enskilda fiskerätten, ett ansvar som man sedan i stort sett enbart har tacklat genom centrala regleringar utan lokala anpassningar och underifrånperspektiv. Lokal förankring och engagemang lyser med sin frånvaro och bristen på medel för konkreta åtgärder för att vårda fiskbestånden och vattenmiljön är påtaglig. Sveriges Fiskevattenägareförbund förordar istället en modern, dynamisk lokal förvaltningsmodell som skapar incitament för lokalt engagemang och därmed gagnar arbetet med att uppnå god beståndsvård och miljöstatus.

I Östersjöns kust- och skärgårdar är fiskerätten fortfarande en integrerad och viktig del i fastigheternas resurser. Detta alltså trots den reform som gjorde handredskapsfisket på enskilt vatten fritt för allmänheten så sent som 1985. Innehavaren av den enskilda fiskerätten förfogar över allt fiske utanför det fria handredskapsfisket d.v.s. trollingfiske, nätfiske, fiske med ryssjor m.m. Flertalet nyttjar sina fiskevatten till husbehov eller rekreation, andra arrenderar ut vattnet till yrkesfiskare eller bedriver egen näringsverksamhet kring småskaligt yrkesfiske och förädling eller kring fiske- och landsbygdsturism. Potentialen att med en lokalt förankrad förvaltningsmodell som plattform utveckla företagandet inom fiske- och landsbygdsturismen i dessa unika fiskevatten är mycket stor. Fiskerätten kan för många skärgårdsbor jämföras med böndernas åkermark och är en grundförutsättning för att man ska kunna bo kvar och försörja sig på sin skärgårdsfastighet. Människors närvaro och verksamhet är förstås en viktig förutsättning för att uppnå miljömålet *Levande kust och skärgård*.

En allvarlig konsekvens av det fria handredskapsfisket var att möjligheten och motivet att bilda fiskevårdsområden och bedriva en samordnad lokal förvaltning av ostkustens enskilda fiskevatten försvann. Incitament och drivkraft för lokalt engagemang i fiskevård, fisketillsyn och utvecklingsarbete saknas då allmänheten utan kostnad kan skörda frukterna av detta arbete. Avsaknad av lokal förvaltning och ett i mångt och mycket okontrollerat gratis fritidsfiske från allmänhetens sida har bäddat för en situation där kustfiskbestånden på vissa håll är vikande vilket påkallar förslag om utökade generella fiskeregleringar. Som lök på laxen har också försämrade vattenmiljö, kaskadeffekter från det storskaliga östersjöfisket och en okontrollerad utbredning av mellanskarv och säl förvärrat situationen.

Sveriges Fiskevattenägareförbund argumenterar starkt för behovet av en lokal förvaltningsmodell för ostkustens och de stora sjöarnas enskilda fiskevatten. De lokala förhållandena är av stor betydelse för ett fiskbestånds och fisksamhälles utveckling. En åtgärd som tillämpas i ett område och på ett visst bestånd, och där ger en förväntad effekt, behöver nödvändigtvis inte ge samma effekt i ett annat område eller på ett annat bestånd. Lokal förvaltning och lokalt anpassade åtgärder är därför i de flesta fall nödvändigt för en ändamålsenlig beståndsvård.

Förslag till förvaltningsmodell för kusten och de stora sjöarna

Vår generella uppfattning är att förvaltningen av kust/skärgårdsvattnen och de stora sjöarna har stora brister och att det måste skapas en aktiv, skraddarsydd lokal förvaltning för överblickbara delområden där det idag råder fritt handredskapsfiske.

I sötvatten utan frifiske har det bildats cirka 2 000 fiskevårdsområden med en äganderättslig plattform, rådighet över förvaltningen och möjlighet att bygga upp en fiskevårdsekonomi.

Detta har kunnat ske tack vare lagen om fiskevårdsområden. Denna möjlighet saknas längs kusten och i de stora sjöarna, vilket innebär att fiskeförvaltningen inte fungerar. Här saknas alltså lokal förankring, ekonomisk bas för fiskevård och långsiktighet.

Sveriges Fiskevattenägareförbundet har ett konkret förslag på förvaltningsmodell som skapar incitament för aktiv lokal skräddarsydd fiskereglering, konkreta fiskevårdsåtgärder och fisketillsyn. Det är en förvaltningsmodell som stärker det lokala ansvaret, genererar fiskevårdsmedel och dessutom öppnar kanaler för en tydlig dialog mellan myndigheterna och en idag splittrad ägarkrets. Behovet av fredningsområden och områdesskydd kan exempelvis med fördel förankras och lösas inom ramen för en sådan lokal förvaltningsmodell. Vårt konkreta förslag är att det införs en särskild fiskevårdsavgift för handredskapsfisket inom dessa områden, eventuellt uppdelad i länsvisa avgifter. Initialt kanaliseras en betydande del av de influtna medlen till bildande och utveckling av lokala fiskevårdsområden enligt insjömodellen. Avgiften genererar även medel till miljöövervakning och lokalt åtgärdsarbete. Någon inskränkning i allmänhetens tillgång till fiske, annat än av biologiska fiskevårdsskäl, behöver inte följa av detta. Tillgängligheten blir densamma som för det fria handredskapsfisket. Genom modellen skulle det även skapas en stabil och trygg plattform för utveckling av småskalig fisketurism i skärgården inte minst som diversifieringsalternativ för kust- och skärgårdsfiskeföretagare. En lokal fiskeförvaltning är ett klokt och fruktsamt sätt att stimulera denna diversifiering som även är nödvändig för de socioekonomiska ambitionerna i miljömålet *Levande kust och skärgård*. Vårt förslag till förvaltningsmodell bilägs denna skrivelse.

Kort om Sveriges Fiskevattenägareförbund

Sveriges fiskevattenägareförbund är rikstäckande intresseorganisation för landets ägare och förvaltare av enskilda fiskevatten. Vårt förbund är den enda organisationen som bevakar fiskerätten, fiskevården och fiskevattnens utveckling ur ett långsiktigt ägarperspektiv och som kopplar ihop äganderätten med en ansvarsfull fiskeförvaltning.

Vår medlemskår utgörs av 600 fiskevårdsområdesföreningar och samfällighetsföreningar (drygt 100 000 fiskerättsägare), omkring 90 bolag, organisationer och enskilda näringsidkare och drygt 50 kommuner.

Förbundet organiserar många företag inom fiskerinäringen. I medlemsleden finns många kust- och insjöfiskare, vattenbrukare och framförallt ett stort antal fisketurismföretagare som bedriver näringsverksamhet utifrån fastighetens enskilda fiskevatten och dess fisk och kräftresurser. Flertalet medlemmar nyttjar sina fiskevatten för livskvalitet, husbehov och rekreation. Upplåtelse av fiskemöjligheter till allmänhetens fritidsfiske och extern näringsverksamhet är omfattande.

Vi producerar kontinuerligt studieböcker och vägledningsmaterial som syftar till att understödja våra medlemmars viktiga förvaltnings- och utvecklingsarbete kring landsbygdens fiskevattenresurs. Senast i raden är en handbok i förvaltning av våra sötvattenskräftor som vi producerat i samverkan med SLUs kräftforskare. Våra båda svenska kräftarter, signalkräftan och flodkräftan, är oerhört betydelsefulla för samtliga landsbygdens fiskerinäringar och inte minst för livskvaliteten på landsbygden.

Förbundet engagerar sig för närvarande i flera näringspolitiska frågor. För såväl yrkesfisket, vattenbruket och fisketurismen deltar vi aktivt i myndigheternas arbete med att ta fram nationella utvecklingsstrategier och verkställa handlingsplaner för att främja dessa för landsbygden viktiga framtidsnäringar.

Vi följer strandskyddsfrågan intensivt och dess koppling till näringsutveckling på landsbygden. Vi anser bland annat att gårdsbaserad fisketurism som ny landsbygdsnäring måste få samma lagstadgade möjlighet till undantag från strandskyddet som den traditionella fiskerinäringen.

Förbundet är pådrivande i arbetet med att förbättra villkoren för lokal fiskeförvaltning. I synnerhet arbetar vi för en lokal förvaltningsmodell för kust-, skärgården och i de stora sjöarna inom områden där det idag råder fritt handredskapsfiske. Fisketurismen som förankrad och uthållig landsbygdsnäring kräver lokal förvaltning, fiskevård och incitament för lokalt engagemang.

Med vänlig hälsning

Thomas Lennartsson
Förbundsdirektör

Sveriges Fiskevattenägareförbund
Lilla Böslid 146
305 96 Eldsberga
Tel. 0702-70 83 24
Epost. thomas.lennartsson@vattenagarna.se
www.vattenagarna.se

Bilagor :

- Särtryck från Våra Fiskevatten om strandskyddet och landsbygdens fiskerinäring
- Förslag till lokal förvaltningsmodell för kusten, skärgården och de stora sjöarna